

Mgr. Joseph Wittebols en de martelaren van Wamba

Wij brengen hulde aan de nagedachtenis van een merkwaardige missionaris : bisschop van Wamba, Monseigneur Joseph Wittebols die op 26 november 1964, samen met 35 lotgenoten, in de meest gruwelijke omstandigheden om het leven werd gebracht.

Joseph Wittebols was een knap student die niet alleen uitblonk tijdens zijn middelbare studies aan het Instituut Saint Louis in Brussel maar ook tijdens zijn latere religieuze vorming. Medestudenten herinneren zich hem vooral als de geboren humorist die op elk feestje moest optreden. Applaus barstte meteen al los als 'de Jef' de scène betrad en van achter zijn dikke brilglazen, ogenschijnlijk bedeesd, naar het publiek keek. Bij elk optreden van 'Jef' was het lachen geblazen. Hij had een mooie, diepe basstem en hij kende tal van plezante Brusselse liedjes. Pater Wittebols werd priester gewijd in Leuven op 11 juli 1937, tijdens zijn derde jaar theologie. In de herfst van 1938, nauwelijks een paar maanden na het einde van zijn scholasticaat, nam hij in Antwerpen de boot naar Afrika. Aangekomen in Stanleystad, kreeg hij al dadelijk van de toenmalige plaatselijke aartsbisschop, Mgr. Verfaillie, de opdracht om een nieuwe school op te richten voor Europese kinderen. Joseph Wittebols werd niet alleen directeur van het 'Collège du Sacré-Coeur', hij gaf er zelf ook les en werd aalmoezenier van de scoutsgroep. De school was een groot succes en werd erg belangrijk in 1940 toen de Belgische kolonialen wegens de oorlogsomstandigheden hun kinderen niet meer naar hun thuisland op school konden sturen.

Bisschop van Wamba

De missie van de Priesters van het Heilig Hart bleef maar groeien. Gezien de omvang van het werkgebied – 6,5 keer de oppervlakte van België – werd de missie in 1949 gesplitst in twee vicariaten. Joseph Wittebols werd benoemd tot eerste apostolisch vicaris van het nieuwe vicariaat Wamba. In 1949 werd hij door kardinaal Van Roey te Brussel tot bisschop gewijd.

Er moest hard gewerkt worden in het vicariaat, dat door Paus Joannes XXIII tot diocesis zou worden gepromoveerd. Mgr. Wittebols wist een hechte band met zijn missionarissen op te bouwen. Hij bezocht alle missieposten jaarlijks ten minste vier keer en correspondeerde veelvuldig. In het scholasticaat stond hij al bekend om zijn jovialiteit en goede luim, die had hij meegebracht uit België. Hij was een bestuurder die aanmoedigde en vertrouwde gaf. Bij zijn aankomst in Wamba waren slechts in één missiepost, in Bafwabaka, zusters aan de

“Jefke” Wittebols groeide op als een echt Brussels ‘ketje’ en bleef dat zijn leven lang. Ook als gemijterd bisschop bewaarde hij deze eigen stijl met de typische ontwapenende directheid, de mix van Frans en Brussels-Vlaams.

slag, maar in 1964 waren ze actief in tien missieposten en stonden nog twee kloosters in de steigers.

In 1956 opende de bisschop een normaalschool voor de opleiding van zwarte onderwijzers in Avakubi, in 1957 een kleinseminarie voor zwarte priesterkandidaten in Lingondo, dat in 1963 drieënzestig seminaristen telde.

Mgr. Wittebols was ook begaan met ziekenzorg. In Bayenga nam hij een hospitaal over dat vroeger aan een mijncompagnie had toebehoord. Omwille van de onstabiele toestand na de onafhankelijkheid van Congo (1960) en de onveiligheid was het moeilijk om medisch personeel aan te trekken.

Wittebols slaagde er toch in om een Belgisch arts voor de kliniek van Bayenga in dienst te nemen doch ook deze zou door de Simba's worden vermoord. Wittebols vormde de leprozerie van Pawa, die in 1960 door het Rode Kruis was opgegeven, om tot een school voor verplegers die door Europeanen zouden worden opgeleid. De school zou in september 1964 van start gaan, maar de komst van de rebellen zou dat onmogelijk maken. Op 30 maart 1964 bestond het personeel van de missie van Wamba uit 47 priesters (waaronder 6 Congolese diocesane priesters), 12 broeders, 92 zusters, behorend tot vier verschillende congregaties, waarvan 1 Congolese.

Inzake onderwijs en ziekenzorg telde men : 325 lagere scholen met 20.835 leerlingen, 7 hospitalen (1.016 bedden), 18 dispensaria (1.303.658 consultaties), 11 kraamklinieken (8.932 geboorten), 8 leprozerieën (2.791 zieken), 2 ouderlingentehuizen (34 gasten) en 2 weeshuizen (112 wezen).

Martelaar

De ongeregelde heden die het gevolg waren van de onafhankelijkheid in 1960 werden uiteindelijk fataal voor de missie van Wamba. Monseigneur Wittebols zou een laatste maal zijn thuisland België en zijn familie bezoeken in 1962 voor de opening van het Tweede Vaticaans Concilie in Rome.

Gizenga, als volgelinge van Lumumba, had in Stanleystad een tegenregering gevormd en was de missies vijandig gezind. De economische situatie verslechterde van dag tot dag. In plaats van uit België naar Rome door te reizen om er deel te nemen aan het Concilie, verkoos Wittebols, gezien de troebele tijden, naar zijn mensen in Congo terug te keren.

Op 15 augustus 1964 vielen de rebellen Wamba binnen en begon de terreur. Chefs van de lokale stammen en ambtenaren werden massaal geëxecuteerd en op 29 oktober werd de missie bezet. Dagelijkse vernederingen en verplichte aanwezigheid bij de folteringen van medebroeders werden het lot van de missionarissen. Mgr. Wittebols kraakte : hij werd stil, nam niet langer deel aan conversaties.

Toen Stanleystad op 24 november door Belgische parachutisten werd bevrijd, koelden de Simba's hun razernij op de missionarissen en andere westerlingen in Wamba. De dag van 25 november verliep in grote verslagenheid. Tegen 17 uur werden de gevangenen in 3 groepen verdeeld : Amerikanen, Belgen en andere westerlingen. Twee protestantse zendingen, waarvan één eigenlijk een Engelse was, werden tegen de grond gegooid en met hielstoten in de nek gedood. 's Anderendaags tegen 13 uur werden de overblijvende blanken gedood. Als hoofd van de missiepost werd de bisschop extra gevisieerd door de Simba-folteraars. Deze martelaren, 36 in totaal, werden in onnoemelijke omstandigheden van het leven beroofd. Voegen wij daar enkel aan toe dat de Simba-kolonel de eer had opgeëist om zelf als eerste Mgr. Wittebols te doden.

■ Guido Bosteels